

A cifrabunda emléke Farkaslakán

Napjainkban megszűnőfélben van a természetből és a természettel élő ember életformája. Amikor a székely falvak önellátóak voltak, a foglalkozási ágak szorosan kapcsolódtak minden vidék gazdasági és társadalmi adottságaihoz.

Farkaslaka határa dombos vidék. Ez a dimbes-dombos határ nem volt alkalmas, hogy földműveléssel eltartsa egyre szaporodó lakosságát. Az éghajlat viszonylag zord, de a domborzat sajátossága, a gazdák szakértelmével párosulva tag lehetőségeket nyújtott a juhtenyésztésnek. A farkaslakiak alapfoglalkozása a szénégetés mellett a pásztorkodás volt. A juh minden idők egyik alapélelmét és ruházatuk alapanyagát adta.

Így alakulhatott ki a juhok finomabb bőrének felhasználásából a bunda készítése és lett a farkaslakiak számára a háziipar egyik formája, illetve többek számára megélhetési lehetőség. A faluban többen is foglalkoztak a bőrök csávázásával, kikészítésével és bundavarrással, hímzéssel. A székelység szerette díszíteni mindennapi eszközeit, ruházatát. Sohasem hivalkodóan, de gyönyörködtető módon. Az öltözet alapanyaga jó minőségű és szép volt. Tökéletes technikával és ízléssel állították össze. Ilyen volt a farkaslaki cifrabunda is.

Ez a ruhadarab derékig érő; nő is, férfi is használta. Ujjatlan, azért nevezik lájbibundának. Egész bőrből szabták a hátát és az előket is. A bőrtöket teljesen hasznosítják. A széleken kiesett darabokat felhasználták sapkabélésnek.

Az öreg Orbán Áron bácsitól hallottam – aki rég meghalt –, hogy a menyasszony staférunghájából nem hiányozhatott a cifrabunda, de a fiatal legényecske is cifrabundában állott be a legények sorába. A cifrabundát a templomba menők öltötték magukra, hazatérve összehajtották, s betették a fiókos kasztenbe. Mindennapi viseletre csak az elvassottat használhatták. A múlt század elején még általános volt a divatja. Mára csak a nagyon öregek emlékeznek rá.

A Kalóz utca felső felét sokáig **Csávásdombnak** nevezték, bizonyítván azt, hogy itt sok volt a szücs („szöcs”, ahogyan Farkaslakán emlegetik őket). A XX. század első felében Farkaslakán 10

parasztszücs is élt még a mesterségéből. Igaz, akkor még a szomszéd községek lakói is itt dolgoztattak. A bőrt maguk érlelték, ők készítették elő a munkára. A hetvenes években halt meg az utolsó bundavarró asszony: Albert (Geci) Pistáné Eszter néni. Édesapja híres bundakészítő mester volt annak idején, testvére, Berta néni is. Többen tanulták tőle inasokként a bunda hímzését. Eszter néni mondta el, hogy a szücsök segédeket tartottak, akik számára nemcsak keresetet jelentett ez a munka, hanem így sajátították el a mesterséget. Este csak akkor mehettek a segédek *vizitába*, ha a mester által meghatározott számú tulipánt, vagy cifrázatot kihímeztek.

A mesterek házának, vagy a ház észéneke egyik sarkában cserezték a bőrt, ezt télen hideg helyen nem lehetett tartani. Ha leány volt a háznál s jöttek a viziták, sokszor megtörtént, hogy a tréfát szerető legények – hazafelé indulva – észrevétlenül felkavarták a cseres kádat, de gyorsan takarodtak is el, mert a cserzett bőrnek nagyon kellemetlen, orrfacsaró a bűze. Előfordult, hogy egy bőr a kádban felejtődött és túlélélődve tönkrement. Átvitt értelemben innen származhat a „cserben maradt” mondás.

A bunda alapszíne megtartotta a juh-bőr fehér színét. A bőr gyapjas része a belső felén maradt. A szücs szabta, varrta, de a cifrázást, boglározást, pitykölést inkább az asszonyok végezték. Albert István (szül. 1900) az utolsó farkaslaki

szücsnek, Jakab Mózesnek a veje így emlékezett: „Apósom a mesterségét az apjától tanulta itt a faluban. A cserzőkád télen a lakóházban, velük egy helyiségben volt, mert annak meleg kellett. A bundákat a környékbeli faluknak is ők varrták az anyósommal és a feleségemmel. Apósomat még én is hordoztam eleget lószekérrel a vásárookra: Korondra, Parajdra, Gyergyóba, el egészen Brassóig.” Orbán Gábor (szül. 1903) is szücssaládból származott. „Édősapám, Orbán Gáspár (szül. 1873) mészáros és szücsmester volt. Foglalkozott bundavarrással is. A bőrtöket nannyo érlelte, édősanyám a kiszabott bundákat cifrázta, pitykölte. De ebbe besegítettek a szomszédokból, rokonokból a fehérlépfélék. Sokan dolgoztak, különösen tél idején volt idejük hímezni. A kész darabokat nannyo ládába rakta, apó és apám szekérrel hordták a vásárookra.”

Gönczi Gáborné, Albert Margit is farkaslaki szücs család utóda. Nagypapja, Fancsali Gergely (szül. 1865) családja tagjai bundás szücsök voltak. „A lakóház télen egyúttal szücsműhely is volt. Még gyermekkoromban rendeltek egy-egy férfibundát Kecsetbe is, az egyszerűbb volt, csak a széleken volt körbe koszorúzva apró szélmintával. De visszaemlékezem arra a virágos bundára, amit még nagyapámék varrtak, s mi féltve tartottuk sokáig, mert az ő munkájukat őrizte. Lájbibunda volt, fekete irhával körbeszegve. Nagyobb virágcsokor a hátán volt, alul. Elöl a gombolás mellett fehér zsinórozás díszítette, amelyet a felső felénél rozmaringleveles virágcsokor fejezett be. Elöl a két alsó sarkában

A bundát viselő két idős személy a szerző férjének dédnagyapja és dédnagyanyja

is kisebb virágcsokor volt, s a pipazseb is cifrázott.”

A cifrabundát zsinórozással is díszítették a mellrészen. A kopasz irhát keskenyre vágták és a szíjat négy ágból zsinórrá fonták. A zsinórozást irhafűzéssel fogták le, egymás alatt lefelé a mellre. A zsinórhurkok az egyik szélen egyúttal gombházat is képeztek. Az ellenkező oldalon irhából sodort gombok sorakoztak.

Hímzésre több színnek az árnyalatát használták, kedvelt volt a zöld, a bordó, néha a kék. Élénk, meleg színhangulatúak. Hímezni kezdetben festett gyapjúfonalat használtak, de ez borzolódott, utána selyemfonalat is próbáltak, végül a legjobb eredményt a fényezett hímző gyapotfonallal érték el. A legkedveltebb virágmotívumok a rózsza és a tulipán, a rozsmaring és a gyöngyvirág voltak. A csokros tervezés jellemző az itteni bundára; a perem mentén indás díszítést alkalmaztak, rozsmaringlevelekkel. Öreg Dénes András ma is csodálkozva emlegeti, hogy gyermekkorában a szomszéd Berta néni előrajzolás nélkül milyen gyönyörűen hímzett. Természetesen erre külön varrótűt alkalmaztak, rendszerint háromélű tű volt a használatos.

A cifrabunda fénykora Farkaslakán lejárt. A szűcsök elfogytak, a sima bundát is csak az öregek viselik. Ma ezt a bundát nem hímezik, barnára festik.

Kecsetben azonban lelkes, tanult emberek idejében felismerték a cifrabunda értékét. A református lelkész még a múlt század első felében kötelezte a falu lakóit, hogy abban jelenjenek meg úrvacsoravételre. A tiszteletes asszony szervezésében híres táncsoport alakult. A férfi táncosok fehér harisnyát, csizmát és Farkaslakán varrt cifrabundát hordtak, a nők fekete és piros fonalból hímesen szőtt szoknyát és mellényt, magas nyakú inget és magas szárú fűzős cipőt. Kecseti Kaláka címen nagy híre tettek szert, eljutottak szerepelni Budapestig.

Tamási Árontól olvasom, és nem állhatom meg, hogy ne idézzem kis írását kivonatossan: „A Zeneakadémia nagytermében is táncolt a nép.... Délután öt órára volt hirdetve a táncos előadás. Korábban mentem, de jegyet már nem lehetett kapni. Ilyen esetre még nem emlékszem. Boldog voltam a székelyek sikerében, sőt olyan boldogan kábult, hogy jegy nélkül kerültem egy idegen páholyba, ahol a kiüzetés elől egy monoklis úr mentett meg... Amit ennek a páholyának a mélyéből és állva néztem és hallgattam végig, az még csodálatosabb történet...

*Farkaslaki cifrabunda
A képen látható, ma már nem létező darab a szerző családjának tulajdonát képezte*

Ferenczi Zsizi székely dalokat és egy székely balladát énekelt. Utána következett a műsor csontja és veleje: a székelyek kollektív szereplése. Ahogy hét legény és hét leány egymás kezét fogva, nagyon szép és helyes ősi szokás szerint, párosával bevonult a nagy színpadra, zúgó taps töltötte be a hatalmas termet. S amikor a hét pár után, a sor végén Bak Józsi bácsi is megjelent menyecske párjával, a tapsot már nem győzte a közönség...

Hát szépek is voltak ezek a székely leányok, legények. Nem is elégséges az a szó, hogy szépek voltak, azt kielégítőleg csak a ruházatukra mondhatom. Ők több voltak, mint szép: az erő és az erkölcs együtt. Nemesek, pöz nélküliek, igazi emberek. Csak álltak a zúgó ünneplésben: a templomban és a tavaszi napsütésben szoktak így állani. Nem hajlongottak, csak a szívükben.

A közvetlen kapcsolat megmaradt végig: a székelyek éneke és tánca szerint, a cimbalom és a klarinét hangja szerint. Nem csodálom, mert az én könyvem is a küszöbre jött, amint felsikoltott a klarinét. Pedig én nemcsak eleget láttam és hallottam otthon ilyent, hanem Kecsetben is jártam, amikor ott, szintén a cimbalom és klarinét hangja mellett, megöltek volt egy falumbeli legényt.

Most is megölték az igazi művészet és az igazi élet elleni közönyt, és főleg megölték a sok silány hamisítványt, amely »székely« jelző alatt a háború óta itt Pesten ágál és ront.

Kiss István kecsseti tiszteletes úr, aki tizenöt esztendeje vigyázza őket otthon, most elviheti haza a hírt, hogy győztek.

Az énekkel, a táncokkal és a söprűvel egyaránt.”

Még egy kis élményem van, ami nem is vonatkozik egészen a mondanivalóhoz, de közvetett kapcsolata van a cifrabundával. Székelykeresztúron a negyvenes években osztálytársam volt Kiss Irma, a kecsseti Kiss Kálmán bácsi leánya. Diákok voltunk, fiatalok, faluról városra került gyermekek. Az Irma édesapja, Kálmán bácsi falusi paraszt ember, a negyvenes években országgyűlési képviselő lett. Utazott Budapestre és Segesváron ült fel a gyorsvonat első osztályú fülkéjébe. Ruházata fekete csizma, fehér harisnya, székely ing és Farkaslakán hímzett cifrabunda volt. Ugyanabban a fülkében úri nők is utaztak, akik felháborodtak azon, hogy már mindenféle paraszt első osztályon akar

utazni. Kálmán bácsi nem szólt semmit, de Kolozsváron felállt, összeütötte a csizmáját és bocsánatot kért, hogy eddig zavarta a hölgyeket, de most már leszáll, mert repülővel utazik Budapestre a parlamenti ülésre. Különben, mondta: „Kiss Kálmán országgyűlési képviselő vagyok.” Hihetetlen sikere volt közöttünk az Irma elbeszélésének, talán Kálmán bácsinak, talán a székely népviseletnek köszönhetően. Ma sem tudom feledni.

Jakab Rozália

